

FRITSPILSMETODEN
LYTTEOPGAVER
OG BRUG AF KILDER

Frey Thyrré Klarskov - PUV-projekt 2024

Folkemusiklinjen, Syddansk Musikkonservatorium, Esbjerg

Del I: Liste over anvendt materiale og lytte-opgaver:

Her følger en række eksempler på den musik og de materialer jeg selv har brugt i min undervisning. Listen er ikke udtømmende, og er i høj grad udtryk for mit eget udvalg og vinkling. Alle er velkomne til at lade sig inspirere eller gøre noget andet.

Basis for min undervisning har i lang tid været Anders Christensens bog 'Vildspil og Nodespil'. Den giver et uovertruffent overblik over folkemusiktraditionen i alle hjørner af landet, og de to medfølgende cd'er indeholder nogle af de bedste dokumentationsoptagelser vi har.

Det er fra disse indspilninger jeg har hentet de fleste aflytningsopgaver.

Desuden har jeg brugt optagelser fra de følgende udgivelser. Nogle ligger på de gængse streaming-tjenester, andre kan lånes på biblioteket eller købes over nettet.

Anders Chr. N. Christensen: *Vildspil og Nodespil* (bog - VN)
(ISBN 978-87-89160-12-2) Forlaget Kragen 2011

Æ Tinusser - *gammeldans og knågstøkker* (ÆT)
(FMHR 9901)

Evald Thomsen - *Lydbilleder* (Ev)
(OTR-CD 1015)

Lillian og Gitte Vammen mfl.- *Buestrøg og Bælgtræk* (BB)
(GO1910)

Traditionel musik fra Læsø (Læ)
(FMHR9501)

Gyda Hougaard - *Jeg spiller bare væk* (cd+bog GH)
(ISBN 87-983936-5-0)

Ingeborg Munch - *Hvorfor mon jeg synger*
(FMH17CD)

Marie Mide - *som stjernerne på himlen blå*
(FMH20cd/FMHR9801)

Thybal (Th)
(FMH22cd)

Vilde roser (VR)
(FMHR 2000-1)

Karl Skaarup - *Harmonikamusik fra Thy* (Sk)
(DSF 8) Forlaget Kragen 1999

Lang Linken - *Liv* (LL)
(GO0110 cd/dvd)

Lytteopgaver I - traditionelt sammenspil

Eksempler hentet fra Vildspil og Nodespil

#29 Fynbo - Rudolf Bak, Agnethe Thomsen

Klaver (akk.) & violin (melodi).

Klaveret akkompagnerer med talrige variationer, basløb, harmoniske figurer og rytmiske variationer. Melodispillet er rytmisk og klangligt stærkt.

#02 Trekant - Hans Tinus, Henry Block

Violin (melodi & klarinet (skidtspil / 2.st)

Melodien er solid og taktfast med triller og taw. 2.st er forholdsvis fastlåst og spiller den samme figur (arpeggio og kromatik) i alle stykker, men understøtter rytmikken.

#03 Gl. sekstur med fire par - Hans Tinus, Henry Block

Violin (melodi) & Violin (akk)

Melodien er god og solid, rytmisk stærk. Akkompagnementet er simpelt over to akkorder med enkelte rytmiske variationer, især i B-stykket, hvilket sikkert er af hensyn til danserne.

#10 Trippevals - Rikard Jacobsen, Børge Knudsen

Fløjte (melodi) & violin (akk og 2.st)

Melodien er stærk og rytmisk, akkompagnementet er fastlagt, akkorder på alle tre slag i A-stk og 2.st. i B-stk.

#25 Rheinlænder - Niels Johnsen, Edvard Pedersen

Violin (melodi) & violin (melodi/akk)

Melodien spilles med overskud og rytmisk pågående. Akk. veksler mellem unison melodi i A, 2.st i B og akkorder i C. Helheden har en spontan og opfindsom karakter

#31 Totur - Viggo Gade, Kristian Balle, Karl Skaarup, Agnethe Thomsen

Violiner (melodi), harmonika (melodi) og klaver (akk)

Melodien spilles unisont, men rytmisk med variationer og ornamenter. Klaveret spiller simpelt og rytmisk med enkelte basgange og harmoniske variationer.

#32 Fynbo - Svend Madsbøll, Jens Skaarup 1978

Harmonika (melodi, bas/akk) & violin (melodi)

Begge instrumenter spiller melodien (ingen 2.st). Melodien er i princippet ens, men anslag, fornemmelse, triller og rytmiske variationer er forskellige.

#42 Hopsa - Fredsgaard Iversen / Aksel Ladefoged

Melodi med karakter og løstklingende strenge. Akk med efterslag, enkelte rytmiske variationer.

#43 Kræn Jerups Hamborger - Otto Plet / Aksel Ladefoged

Melodien spilles rytmisk med godt taw.

Sekundviolin spiller akkorder som um-ba (1-2-3-4)

Lytteopgaver II - traditionelle melodytyper

Karl Skårup: Kringelhede Polka - #21 Sk

En god polka med en stærk rytmisk karakter. Lyt især efter underdelinger, betoning og ornamentik.

Gyda Hougaard: Den første Rheinländer - #1 GH

God solid polka. Prøv at imitere den diatoniske harmonikas betoning og rytmik.

Otto Plet, Aksel Ladefoged: Kræn Jerups Hamborger - #43 Vn cd1

En fin polka-melodi. Lyt til underdelinger og betoning og den lidt underspillede rytmik.

Niels de Fries: Hopsa - #26 VN cd2

En stærk hopsa. Lyt efter betoning og ornamentik.

Evald Thomsen: Molbodrengens Hopsa - #1 Ev

En klassisk hopsa. Lyt efter det rytmiske element og fraserings.

Gitte & Lillian Wammen: Brøndums hopsa - #17 BB

En klassisk hopsa spillet i halvtakt. Sammenlign evt. med andre versioner i heltakt.

Jens Karl Førby: Tellings Hopsa - #10 VR cd1

Et glimrende eksempel på halvtaktshopsa. Lyt på melodiføring og ornamentik og sammenlign evt. denne version med andre udgaver.

Fredsgård Iversen: Bedstemors Vals - #41 VN cd1

En dejlig lille vals - lyt til underdelinger og hvordan instrumentet bliver brugt til at underbygge harmonik og rytme.

Jens Skårup, Vagn Dahl, CE Lundgaard: Finskevalsens, Krokonens Vals - #3 Th

To gode dansemelodier. Lyt til forskellen i violinen og harmonikaens melodiføring og skiftet i taktart i anden melodi.

Æ Tinuser: Finskevalsens, Den gammel hans vals - #3 ÆT knågstøkker

Et par gode solide valse. Lyt til de forskellige skift i valsefornemmelsen.

Lang Linken: Den lille mazurka - #14 LL

Fin lille mazurka. Nyd det hele, melodiføring og sammenspil, og tag det med du kan.

Æ Tinuser: Trekant, Trekant, Polonæse svebsk - #7 ÆT gammeldans

Fest og farver med tinuserne. Lyt til det solide melodispil og detaljer i akkompagnementet. Sidste melodi er et eksempel på en Jysk på næsen.

Karl Skaarup: To Ting - #18 Sk

Lyt til underdelinger, melodiføring og skift mellem taktarter.

Lang Linken: Svøbsk - #9 LL

Lyt til betoner i melodiføring og sammenlign evt. med næste melodi

Otto Trads: Tyroler svejtrit - #8 VN cd2

Lyt til melodiføring og dansetaw, ogle evt. med fornemmelsen i denne og foregående melodi.

Gitte & Lillian Vammen: Pindsvineskindet - #30 BB

God solid sangbar schottish. Lyt til underdelingerne og den punkterede rytme.

Anna Juul: Melchior's Rheinländer - #24 Læ

En god trallet schottish. Arbejd med den sangbare fornemmelse og den punkterede underdeling.

-:-

Del II: Overvejelser om brug af traditionelle kilder:

Når man arbejder seriøst med at finde ind i en folkemusiktradition som den danske, er jagten på kilder noget af det vigtigste.

Det kan være:

- *En god lærer / læremester med kendskab til traditionen.*
- *Et spillemandslaug, en danseforening eller et musikmiljø, hvor man lærer ved brug og af hinanden.*
- *Et kildemateriale, som f.eks. nogle af de lydoptagelser der findes af de 'gamle' spillemænd.*
- *Nodemateriale, der giver et indtryk af det repertoire der har været brugt af en bestemt musiker eller på en bestemt egn.*

Levende kilder:

Til en begyndelse er en levende overlevering næsten altid at foretrække.

Folkemusik er en levende tradition, der handler om meget mere end de toner man spiller, og ved at spille, dans, snakke, grine med andre mennesker med musikken som baggrund, vil man altid få den bedste dannelse i hvad den kan og er.

Når man taler om mesterlære indenfor folkemusikken, er der derfor næsten også altid tale om oplæring gennem brug af musikken.

Hvis man skal være lidt groft generaliserende, kan man sige, at en god musiklærer kan lære en at spille på sit instrument, men en god læremester kan lære en at bruge, og leve med, musikken.

For dem er deres folkemusikken nemlig ikke bare et tidsfordriv, men en musik de identificerer sig med og lever et langt liv sammen med. Noget der fortæller en dybere historie om hvem de vi er og hvor de vi kommer fra.

Så de timer man bruger i selskab med en læremester eller gode musikalske venner, ved at spille til dans eller over en kop kaffe i deres køkken, giver, udover de musikalske finesser, forståelse for en livserfaring og en måde at være sammen på som musikken kan leve i. Dette giver musikken det ekstra lag, der gør den til ikke bare musik, men netop folkemusik.

Så folkemusikken lever og ånder i høj grad i et fællesskab, man kan næste gå så langt som til at sige at uden det fællesskab ville det slet ikke være folkemusik.

Lydkilder:

I tilfældet med lydkilder, er der ofte tale om dokumentationsoptagelser, der er lavet først og fremmest med et folkloristisk sigte. Der er således ikke tale om indspilninger, der skal følge tidens æstetiske idealer, men om øjebliksbilleder af hvordan en bestemt musik har været brugt og spillet.

Det er vigtigt at holde sig for øje, så man kan finde guldet i de ofte noget gnidrede lydspor.

Ofte er optagelserne af de gamle spillemænd lavet, da disse var godt oppe i årene og måske ikke havde holdt deres spil ved lige i mange år. Nogle gange kan man tydeligt høre et fravær af fokus på 'klassisk' klang, intonation, teknik mm.

Men hvis man kan lytte igennem den 'støj', der ofte er skabt af ens egne forventninger til hvordan musik skal lyde, kan man finde et skatkammer af musikalitet, kreativitet, danse-taw og masser af inspiration til hvordan simple melodier kan bringes til live.

Aflytningsopgaver i undervisningen:

Når jeg har brugt aflytningsopgaver, har det ofte været for at give de studerende et nærmere kendskab til en meloditype eller en stil.

Det kan enten være en opgave til en enkelt studerende eller en fælles opgave.

Først og fremmest prøver jeg at stille en klar opgave, og så alligevel ikke.

Jeg mener nemlig ikke at opgaven er at kunne spille den pågældende melodi node for node. Opgaven er derimod at få et indtryk af melodien og kunne formidle dette indtryk på sit eget instrument. Om det er 'rigtigt' tone for tone er ikke så vigtigt, så længe melodiens egen identitet er bibeholdt.

Desuden er der ofte elementer som grundlæggende 'taw', underdelinger, frasering og andre musikalske elementer, som jeg ofte mener er vigtigere i en brugssituation.

Resultatet skulle gerne være at den studerende kan sætte sig ned og spille sin egen version af melodien med stor overbevisning, og gerne kunne formidle den videre til sammenspilholdet, hvor vedkommende så kan være autoriteten når det kommer til fornemmelse og swing.

Ved *fælles opgaver* handler det tit om nogle grundlæggende elementer i sammenspillet, og her er det vigtigt at alle instrumenter lytter til alle de forskellige lag i musikken. Igen er det ikke et spørgsmål om at kunne gengive det hele node for node, men om at finde nogle elementer, der kan inspirere til videre arbejde. Det kan være en akkordrække, en akkompagnementsfigur, en måde at spille skidspil på eller andet.

Ofte bliver de studerende bedt om at lytte noget af fra et andet instrument end deres eget. Det kan ofte være en udfordring, især hvis man spiller på et mere usædvanligt instrument selv, men i alle tilfælde gælder reglen om at gøre musikken til sin egen. Det handler om at bruge de styrker man har på sit instrument og indrette musikken efter det. Hvis det betyder at man sætter melodien om i en anden toneart eller udelader eller ændrer nogle fraser, er det fint med mig. Så længe melodiens identitet og rytmik er bevaret og den kan indgå i den videre undervisning.

Som underviser synes jeg egentligt det er vigtigt at bruge eksterne kilder i formidlingen af den traditionelle musik. Det giver de studerende en bredere forståelse af variationen i traditionen og deres egen - og underviserens - plads i den. Desuden giver det træning i at lytte, imitere og omforme til eget brug.